

Удренас Г.І.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри тактико-спеціальної
та вогневої підготовки ОДУВС
майор поліції

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСОБИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

Застосування поліцейськими спеціальних засобів є актуальним питанням для поліцейських органів всіх країн світу. Особливо це стосується Національної поліції України як новоствореного органу,

який був реформований з міліції, удосконалений і перебуває на шляху становлення та розвитку. Також швидкий розвиток злочинності зумовлює все більше випадків необхідності застосування спеціальних засобів до особи правопорушника. Тому доцільним буде визначення спеціальних засобів, що використовуються в діяльності поліції України та порядок їх застосування до особи правопорушника безпосередньо для його затримання.

Теоретичні дослідження даного питання були проведені такими вченими: С.О. Донченком, В.О. Михальовим, В.В. Носовим, А.П. Шевчуком, І.В. Чайкою, Ташматовим В.А. та іншими.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» (далі Закон) спеціальні засоби є поліцейським заходом примусу, що обмежує певні права і свободи людини, застосовується поліцейським для забезпечення виконання покладених на поліцію обов'язків. Вони повинні бути законними, необхідними, пропорційними та ефективними відповідно до обстановки, що склалася. Обов'язковим є попередження поліцейського про намір застосування спеціального засобу для надання можливості виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може призвести до посягання на життя та здоров'я будь-якої особи, в тому числі поліцейського, або інші тяжкі наслідки, або якщо таке попередження є невинуватим чи неможливим. Вид такого засобу, інтенсивність та час його застосування визначається відповідно до конкретної ситуації, яка виникла, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей правопорушника [1].

Закон виділяє в статті 42 поняття спеціальних засобів як поліцейського заходу примусу - це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених та технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують[1].

За кримінальним процесуальним законодавством поліцейський має право затримати особу без ухвали слідчого судді лише у випадку, коли дану особу застали під час вчинення злочину або замаху на злочин; якщо після вчинення злочину очевидець, потерпілий або ознаки на тілі, одязі, місці події вказують, що саме дана особа щойно вчинила злочин[3].

Для здійснення затримання поліцейський має право застосувати такі спеціальні засоби, передбачені в Законі:

1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості. Застосовуються безпосередньо під час затримання, при опорі затриманого поліцейському або спробі втекти у положенні «руки ззаду». Призначені для використання з метою обмеження фізичного опору правопорушника - БР, БР-С, БРМ-92. Заборонено застосовувати більше 2 годин без їх послаблення;

2) гумові та пластикові кийки. ПР-73-М, ПР-89, ПРК, пластиковий кийок «Тонфа» призначені для відбиття нападу правопорушника або припинення правопорушення із наступним його затриманням. Виконані з гуми, що має такі властивості: гнучкість, еластичність, пружкість. При використанні забороняється нанесення ударів по голові, шиї, ключичній ділянці, статевим органам, попереку, животі.

3) пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень: малогабаритні підривні пристрої «Ключ», «Імпульс», «Терен-7».

4) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби: водомети «Торнадо» і «Торнадо-2», бронетехніка БМП-2, БРДМ, БТР, пожежна автоцистерна (АЦ-40). Застосовуються у випадку, якщо потрібно затримати озброєну особу. Заборонено приводити в дію водомети при температурі повітря нижче +10 градусів по Цельсію;

5) пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії, засоби акустичного та мікрохвильового впливу, для затримання особи, що чинить збройний опір. Світлошумова граната «Заря», світлошумовий пристрій «Пламя» застосовуються на відстані не менше 2 метри від людини.

6) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії: «Форт-6Р», «Форт-12Р» з патроном «Терен-3п», «Сафарі», «ПМР», «ПСМ-Р», «Перемога», КС-23, «Форт-500». Заборонено застосовувати на відстані ближче 40 метрів та з порушенням вимог стрільби в окремі частини голови та тіла людини;

7) службовий собака. Вимоги: пройшов відповідний курс дресування, визнаний придатним та підготовленим для виконання службових завдань, перебуває у штатному підрозділі службового собаківництва. Використовується для затримання особи у наморднику або без, відповідно до ситуації, що виникла;

8) службовий кінь. За його допомогою поліцейський може

переслідувати особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та її затримання [1; 3, С. 73-75].

Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронезилетів та іншого спеціального екіпування).

Заборонено застосування спеціальних засобів до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо [1].

Отже, спеціальні засоби для затримання особи визначені в Законі України «Про Національну поліцію», де передбачено випадки їх застосування. Поліцейські повинні діяти відповідно до даних нормативно-правових актів та самостійно вирішувати про законність та доцільність застосування того чи іншого спеціального засобу, міру, силу, час тощо. Та перш за все застосування спеціальних засобів у певній ситуації повинно бути виправданим для досягнення мети, а саме затримання особи для припинення здійснення ним протиправних дій та притягнення до відповідальності відповідного виду.

Література:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. №580-VII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон від 13.04.2010 № 4651-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник/ С.М. Банах, В.Р. Булачек, І.С. Винярчук, Ю.Р. Йосипів та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 300 с